

KRONIKA

V. BIRŽIŠKOS SKAITYMAI 2014

VINCAS GRIGAS

Vilniaus universitetas, Vilniaus universiteto biblioteka

Nacionalinė mokslinė konferencija „Vaclovo Biržiškos skaitymai 2014. Asmenybės raiška: nuo XVIII a. bibliotekininkų iki XXI a. tinklažmogių“ vyko 2014 m. gruodžio 2 d. Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos Austrų, Šveicarų ir Lichtenšteino Kunigaikštystės skaitykloje.

Konferencijos organizatorius Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas kartu su partneriais Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešąja biblioteka ir Lietuvos aklių biblioteka subūrė bibliotekininkystės ir informacijos mokslininkus bei bibliotekininkus praktikus, atstovaujančius įvairių tipų bibliotekoms, kurie susitiko aptarti šiuo metu aktualių bibliotekininkystės klausimų Lietuvoje.

Iškeltos problemos aktualumą rodo konferencijai pateiktų pranešimų temų įvairovė – asmenybės raiška analizuota net 16 skirtingų pjūvių, kurie apima personalinės bibliografijos, mokslo, kultūros ir kitus asmenybių veiklos anotavimo klausimus, problemas, kylančias dabartiniame depersonalizuotame tinklaveikos pasaulyje. Mokslininkų konferencijoje pateiktų pranešimų problematika rodo platų domėjimosi lauką, pajėgumą inovatyviai interpretuoti asmenybės raišką komunikacijos ir informacijos mokslų aprėptyje.

Daugiausia konferencijoje buvo bibliotekininkystės mokslininkų pranešimų, tačiau ne mažiau įdomūs ir aktualūs buvo bibliotekininkystės praktiškų pranešimai apie asmenų įamžinimo problemas ir pritaikytus inovatyvius sprendimus juos sprendžiant.

Daug dėmesio dalyviai skyrė bibliotekininko kaip asmenybės raiškos problematikai.

Plenariniame pranešime dr. Vincas Grigas (Vilniaus universitetas) remdamasis Patricko Wilsono suformuluota kognityvių autoritetų teorija ir atsižvelgdamas į nūdienos visuomenei būdingus informacijos paieškos ir naudojimo

ypatumus, analizavo bibliotekininko identifikavimo kaip kognityvaus autoriteto apie kognityvius autoritetus problemą ir tolesnėms diskusijoms išskėlė klausimus, ar bibliotekininkas ir kiti informacijos specialistai gali būti kognityviu autoritetu informacijos vartotojui pasirenkant kognityvius autoritetus bei kiek šiandieną bibliotekininkas yra reikalingas kaip kognityvus autoritetas apie kognityvius autoritetus?

Dr. (HP) Arvydas Pacevičius (Vilniaus universitetas) pateikė įžvalgų apie Vilniaus universiteto bibliotekininkų asmenybės ir kasdienybės atšvaitus XVIII ir XIX a. istorijos šaltiniuose. Profesorius akcentuodamas tam tikrus svarbius XVIII ir XIX a. Lietuvos žymių bibliotekininkų kaip asmenybių ir profesionalų bruožus siekė apibrėžti, kaip tų laikų bibliotekininkas galėtų būti suvokiamas žvelgiant iš šių dienų perspektyvos. Konferencijos dalyvių aktyvias diskusijas sukėlė pateikta įžvalga, kad net keletas žymių ir autoritetinių bibliotekininkų turėjo psichinės negalios problemų.

Aušra Rinkūnaitė (Vilniaus universitetas) pristatė įžvalgas apie XVIII a. jėzuito bibliotekininko kompetencijas ir gebėjimus, reikalingus katalogui sudaryti. Pranešėja pateikė keletą įdomių bibliotekininko portretui būdingų ypatybių, kurias sudėliojo remdamasi XVIII a. rankraštiniu Vilniaus jėzuitų akademijos bibliotekos katalogu, saugomu Vilniaus universiteto bibliotekoje. Katalogas dar tik pradėtas tyrinėti, todėl gilesnių ir išsamesnių išvadų žadėjo pateikti kitose konferencijose.

Dokt. Edita Sėdaitytė (Vilniaus universitetas) pristatė bibliotekos ir bibliotekininko įvaizdžio viešojoje erdvėje vėlyvuju sovietmečiu ypatumus. Pranešėja, remdamasi 1981–1985 m. periodine spauda, išanalizavo bibliotekų ir bibliotekininko įvaizdžio formavimą viešojoje erdvėje ir nustatė, kad tuo laikotarpiu bibliotekininkai turėjo sugebėti derinti švietėjišką veiklą su propagandisto vaidmeniu. Pateiktos įžvalgos paskatino svarstymus auditorijoje, ar šiandieną bibliotekininkui nėra keliami panašūs uždaviniai?

Dr. Simona Petraitytė kalbėjo apie bibliotekų ir bibliotekininkų įvaizdžius bei stereotipus populiariojoje kultūroje. Remdamasi Michelio Foucault žinių/galios teorinėmis koncepcijomis kėlė klausimą, ar animacinis bibliotekininko personažas – teisėtas žinių visumos valdytojas, ar tik baimę keliantis tvarkos saugotojas, o gal išmintingas pagalbininkas gelbstint pasaulį? Dalyviai svarstė, ar yra aktualus šiuolaikinėje bibliotekoje poreikis įvedinėti nesugriaunamą tvarką, ar noras sukurti visa apjungiančią biblioteką nepavirs Babelio bokšto sindromu – visa apimanti tvarka išvirsta į netvarką.

Konferencijoje nemažai dėmesio skirta tapatybės formavimo problematikai.

Dokt. Kšištof Tolkačevski (Vilniaus universitetas) nagrinėjo tapatybės formavimo būdus XIX a. antkapiuose. Pranešėjas teigė, kad tuo metu ėmė populiarėti knygos greta asmens įamžinimas, kai būdavo pasirenkama knyga kaip paminklo forma, įpinama citata iš knygos arba nurodoma velionio knyginė veikla. Pasirodo, kad tokio pobūdžio tapatybės formavimas antkapiuose buvo būdingas inteligentams, mokslininkams, leidėjams ar kultūros veikėjams. Auditoriją sudomino, kaip šiame kontekste atrodytų bibliotekininkų tapatybės formavimas antkapiuose.

Mindaugas Balkus (Kauno apskrities viešoji biblioteka) pristatė savo įžvalgas apie sovietinės ideologijos raišką sovietmečiu parašytuose atsiminimuose (viename iš egodokumentų žanrų), kuriuos paliko Antrojo pasaulinio karo veteranai, fabričių ir gamyklų ilgamečiai darbininkai, ateistai. M. Balkus įsitikinęs, kad kol kas tokio pobūdžio atsiminimų objektyvi analizė negalima, nes tyrėjams ir visuomenei reikia laiko nuotolio, iš kurios būtų galima kiek įmanoma objektyviau, be emocijų ir nuoskaudų, visapusiškai išanalizuoti ir kritiškai įvertinti sovietmečiu parašytus atsiminimus, todėl šio pobūdžio egodokumentų (ne tik atsiminimų) perspektyviausias tyrimo laikas bei palankiausias sklaidos galimybės laukia ateityje. Klausytojai iškelė klausimą dėl etinių tokio pobūdžio atsiminimų viešinimo problemų.

Dokt. Laura Juchnevič (Vilniaus universitetas) siekė apibrėžti visuomenės ir bibliotekų sąveiką virtualiuose socialiniuose tinkluose, kai pagrindiniai veiksniai, darantys įtaką šiai sąveikai, yra visuomenės tapatumo konstravimas, socialinio statuso kūrimas ir nauja individų galia. Anot L. Juchnevič, socialiniai tinklai bibliotekoms atveria naujų galimybių atliepti visuomenės lūkesčius, kurti biblioteką, paremtą dalyvaujamosios bibliotekos konceptu, kai sudaromos sąlygos bibliotekos vartotojui įsitraukti ir tiesiogiai dalyvauti bibliotekos veikloje.

Konferencijoje nagrinėta ir kita šiandieną aktuali problema – mokslo ir kultūros paveldo komunikacija.

Dr. Zinaida Manžuch (Vilniaus universitetas) iškelė klausimą, kokią įtaką atminties institucijų veiklai turi skaitmeninės kultūros paveldo sklaidos dalyviai. Docentė nustatė, kad paveldo sklaidai svarbiu veiksniu tampa interneto vartotojų aktyvumas komunikuojant kultūros paveldą ir mėgėjiškų bei bendruomenių archyvų, komercinių kultūros paveldo paslaugų teikėjų veikla. Z. Manžuch padarė išvadą, kad, viena vertus, naujų kultūros paveldo skaitmeninės sklaidos dalyvių atsiradimas atveria atminties institucijoms nemažai

kūrybingos partnerystės galimybių, tačiau, kita vertus, atminties institucijos priverstos susimąstyti, koks jų unikalus vaidmuo kultūros paveldo skleidėjų gausoje. Bibliotekinius praktikus dominęs klausimas – ar gali tokio pobūdžio partnerystės padėti rasti kūrinių našlaičių autorius, identifikuoti objektų turinį?

Dr. Lina Šarlauskienė (Aleksandro Stulginskio universitetas) aiškinosi skaitmeninio mokslininko identiteto sąsajas su personaline bibliografija. Pranešėja akcentavo, kad, norėdami pasiekti gerų rezultatų, mokslininkai turi gebėti ne tik atlikti mokslinius tyrimus, bet ir pateikti mokslinei visuomenei informaciją apie savo mokslinę veiklą ir jos rezultatus naudodamiesi mokslininkų socialiniais tinklais ir identifikavimo įrankiais, tinklaraščiais, mikrotinklaraščiais, turinio dalijimosi ir bendradarbiavimo priemonėmis, bibliografinės informacijos tvarkymo ir dalijimosi įrankiais. L. Šarlauskienė apibendrina pranešimą išskirdama pagrindinę problemą – šių įrankių ir paslaugų naudojimas susijęs su laiko bei žinių stoka, problemomis tinkamai ir lengvai pateikti mokslo rezultatų bibliografinę informaciją. Pranešimas sukėlė diskusiją apie būtinybę mokslininkams reklamotis, to suteikiamą pridėtinę vertę ne tiek mokslininko žinomumui, bet jo tyrimui kokybei, atsirandančias savicitavimo ir tyrimų falsifikavimo sąlygas.

Dokt. Austė Valinčiūtė (Vilniaus universitetas) aptarė mokslininkų įvaizdį, kurį formuoja medija ir populiarioji kultūra bei šio įvaizdžio pasekmės mokslo ir mokslininkų pasitikėjimui visuomenėje. A. Valinčiūtė pranešime kėlė klausimą apie bibliotekų potencialą mokslo komunikacijos iniciatyvu būdu stiprinti mokslininkų ir visuomenės santykį, tarpusavį supratimą ir pasitikėjimą.

Didelio susidomėjimo sulaukė asmenų įamžinimo problemos.

Dr. Rasa Januševičienė (Lietuvos aklųjų biblioteka) pristatė inovatyvų sprendimą bibliotekų kontekste siekiant dokumentiniame filme įamžinti žymaus Lietuvos tifologo, neregio, mokslininko, poeto, socialinių mokslų daktaro Valentino Vytauto Toločko atminimą. R. Januševičienė apibrėžė pagrindinius metodologinius ir praktinius sunkumus kuriant dokumentinį filmą.

Daiva Ivoškienė (Alytaus Jurgio Kunčino viešoji biblioteka) aptarė garsiam XX a. lietuvių rašytojui Jurgiui Kunčiniui skirtos virtualios bibliotekos kūrimo problematiką. D. Ivoškienė išsamiai pristatė kuriant virtualią biblioteką pritaikytus inovatyvius sprendimus, iškilusias problemas ir gautą grįžtamąjį ryšį – stipriai išaugusį susidomėjimą J. Kunčino kūrybą Alytaus regione. Tai buvo nustatyta iš padidėjusio J. Kunčino knygų išdavimų skaičiaus bibliotekose.

Nijolia Kasparavičienė (Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešoji biblioteka) pabandė apibendrinti žymių asmenų atminimo įamžinimo kintamoje

visuomenėje būdus kaip konkretaus atvejo analizę pasirinkdama publicistą, spaudos darbuotoją, režisierių, lietuvybės propaguotoją, politikos veikėją Povilą Višinskį.

Dr. Tomas Petreikis (Vilniaus universitetas) akcentavo galimybę atmintinų asmenų privačią erdvę analizuoti pasitelkiant rankraščius, archyvinę medžiagą, spaudą. Kaip konkretų pavyzdį T. Petreikis pateikia aušrininką Andrių Vištelį ir jo publikuotą ir nepublikuotą rankraštinių palikimą, kurie leidžia nustatyti aušrininko informacinius poreikius ir visą šį kompleksą suvokti kaip tam tikrą privačios erdvės atodangą.

Asta Kazakevičiūtė-Bankauskienė (Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka) siekė identifikuoti kokią poeto Adomo Mickevičiaus asmenybė, jo gyvenimas ir kūryba turi įtaką tokios institucijos, kaip antai Vilniaus apskrities viešoji biblioteka, veiklai. Pranešėja pateikė konkrečių pavyzdžių, kaip pasikeitė bibliotekos veikla jai 1955 m. suteikus Adomo Mickevičiaus vardą.

Trumpai apibūdinant konferencijos rezultatus galima pasakyti, kad bibliotekininkystės tyrimai Lietuvoje apima platų problemų lauką, pritraukia įvairių sričių mokslininkus ir praktikus, besidominčius ne tik istoriniais tyrimais, bet ir naujausiomis šiuolaikinėmis skaitmeninės ir įtinkintos visuomenės aktualijomis, matyti tarpdisciplininių tyrimų užuomazgos.

Planuojama, kad konferencijoje perskaitytų pranešimų pagrindu parengti moksliniai straipsniai bus publikuoti mokslinių straipsnių rinkinio „Bibliotheca Lituana“ IV tome.